

Beslut om inrättande av

Igelbäckens kulturresevat

i Stockholms stad

Juni 2006

Innehållsförteckning

Kommunens beslut	1
Syftet med kulturresevatet	1
Hur syftet ska tryggas.....	1
Reservatsföreskrifter.....	2
Allmänna föreskrifter som gäller för området.....	3
Skötsel och förvaltning	4
Beslutskarta	5
Uppgifter om kulturresevatet	7
Skälen för beslutet.....	7
Allmän beskrivning av området	7
Järva friområde skapar möten	9
Behov av att skydda områdets värden	9
Varför kulturresevat?	10
Överensstämmelse med detaljplan och generalplan	10
Överensstämmelse med översiktsplan.....	10
Överensstämmelse med de nationella miljö kvalitetsmålen	10
Ärendets beredning.....	10
Avgränsning.....	11

Kommunens beslut

Med stöd av 7 kap. 9 § miljöbalken förklarar kommunfullmäktige i Stockholms stad den 12/6 2006 Järva friområde som kulturresevat enligt beslutskartan (sid 6), med nedanstående syfte och föreskrifter. Reservatets namn ska vara **Igelbäckens kulturresevat i Stockholms stad.**

Syftet med kulturresevatet

Syftet med resevatet är att för framtiden bevara ett rikt kulturlandskap som har stort värde för friluftslivet samt en nyckelfunktion i den regionala grönstrukturen för Stockholms biologiska mångfald.

Syftet är därmed

- att området som del av en grön kil ska bevaras och stärkas, med avseende på kvaliteter för kulturlandskap, friluftsliv och biologisk mångfald.
- att det för dagens Stockholm unika kulturlandskap som bildats här under många årtusenden ska bevaras, stärkas och visas för efterkommande generationer.
- att ett stort och viktigt grönområde ska säkras och utvecklas till ett aktivitetsfält för de många människor som bor i närområdet och andra stockholmare, för rekreation, friluftsliv och kulturell upplevelse, naturupplevelser, pedagogik, spontanidrott och socialt umgänge.
- att mosaiken av biotoper och det rika växt- och djurlivet ska bevaras och utvecklas. Särskilt skyddsvärda arter som grönlungen ska skyddas och ges förutsättningar att finnas kvar. Igelbäcken, som är pulsådern i landskapet, ska bevaras och stärkas med avseende på vattenkvalitet, hydrologi och biologiska kvaliteter.

Hur syftet ska tryggas

Syftet med resevatet ska tryggas genom att lyfta fram och utveckla de rekreativa, kulturhistoriska och ekologiska värdena genom möten mellan människor, med naturen och kulturen.

• *Det bevarade fältet*

Landskapet bevaras i sin helhet. Det öppna och sammanhållna landskapet bevaras, liksom den historiska strukturen med odlingsmarker, gravfält, gårdar och vägar. För friluftslivet bevaras ett stort område i sin helhet, med möjlighet att ta sig till övriga delar av Järvafältet utanför kommungränsen. Även förutsättningarna för den biologiska mångfalden säkras genom att områdets storlek och variation hålls intakt. Restaurering krävs av Igelbäcken och vissa andra natur- och kulturmiljöer som t ex våtmarker och gårdsmiljöer.

• *Det brukade fältet*

Ett långsiktigt bevarande av fältets kvaliteter byggs på ett aktivt nyttjande. Fältet ger rum för ett rikt utbud av fritidsaktiviteter som boende på Norra och Södra Järva och andra stockholmare efterfrågar och som kan samexistera med kultur- och naturvärdena. Marken brukas, genom bland annat bete och slåtter, så att kontinuiteten i markanvändningen består och den biologiska mångfalden gynnas. Detta kräver en samordnad och enhetlig skötsel för att bibehålla värden och landskap. Brukningsformerna ska uppfylla dagens krav på miljöanpassad markanvändning.

▪ *Fältet som mötesplats*

De flesta av fältets gårdar, dess historiska knutpunkter, är mötesplatser. Här skapas möjligheter till möten mellan människor med olika bakgrund, mellan stadskulturen och naturen, och mellan dagens invånare och historien. De aktiviteter som finns i dag ska kunna vara kvar i området. Nya aktiviteter som ligger i linje med syftet ska också kunna inrymmas i resevatet, företrädesvis i de yttre delarna. I huvudsak utvecklas verksamheter i anslutning till de befintliga gårdarna, med hänsyn till deras kulturhistoriska värde, eller intill parkeringarna i området. Biltrafik och parkeringar minimeras och styrs till lämpliga platser i kanten av resevatet.

Reservatsföreskrifter

För att trygga syftet med kulturresevatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap 5-6 samt 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla för reservatsområdet.

Föreskrifterna skall inte hindra att de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med resevatet och som är angivna i fastställd skötselplan utförs, eller mot att mindre arbetsföretag utförs, som krävs för den normala skötseln av områdets byggnader och anläggningar. Föreskrifterna utgör inte hinder mot underhåll av befintligt ledningsnät eller luftkablar och vägar, inkl. erforderlig terrängtrafik för ändamålet och röjning av vegetation för kraftledningar, bl.a. enligt fastställda ledningsrätter och vägrätter.

Föreskrifterna utgör inte heller hinder för ombyggnad av väg E18 och följdåtgärder,

som trafikomläggningar under utbyggnadstiden, flyttning av ledningar, byggande av vägslänter, gång- och cykelvägar, dagvattenanläggningar, m.m., i enlighet med arbetsplan för väg E18 Hjulsta-Kista, detaljplan Dp1999-08897-54 och de avtal som upprättas mellan Vägverket och Stockholms stad för ombyggnaden.

Föreskrifterna utgör inte heller hinder mot följande eventuella åtgärder om det vid en samlad bedömning av olika intressen visar sig att dessa bör genomföras på mark inom resevatet:

- nordsydlig vägförbindelse förbi Stockholm
- dragnin av en planerad naturgasledning
- en spårväg mellan Akalla och Barkarby
- en järnväg i tunnel under resevatet
- breddning av Akallavägen

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom kulturresevatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

- A1. anordna upplag annat än för områdets skötsel samt för gårdarnas verksamhet.
- A2. skogsplantera den öppna marken, med undantag för plantering av skuggande träd utmed Igelbäcken.
- A3. använda konstgödsel eller kemiska bekämpningsmedel, med undantag för bekämpning av stora bestånd av jätteloka.
- A4. inom 25 m från Igelbäcken eller dess tillflöden lagra kemikalier, petroleumprodukter eller liknande, eller anlägga kompost. plöja eller sprida gödsel inom en zon på 15 m närmast Igelbäcken eller 5 m närmast Igelbäckens tillflöden.
- A5. bedriva verksamheter som leder till risk för förorening eller grumling av Igelbäckens vatten eller minskar tillrinningen till Igelbäcken. Föreskriften utgör dock inte hinder för att utföra åtgärder som syftar till att förbättra Igelbäckens vattenkvaliteter (t ex bortledning av förorenat trafikdagvatten)

- A6. inplantera för Igelbäcken främmande djurarter, exempelvis bäckröding eller signalkräfta i Igelbäcken eller dess tillflöden.

Utän tillstånd från kommunen är det förbjudet att:

- A7. bedriva täkt, husbehovstäkt eller annan verksamhet som kan ändra områdets topografi eller dess yt- eller dräneringsförhållanden genom att gräva, spränga, schakta, dika, utfylla, tippa eller liknande. Undantag gäller för sådana åtgärder som syftar till att restaurera Igelbäcken eller odlingslandskapet, eller restaurering och nyanläggning av våtmarker enligt bifogad fastställd skötselplan. Undantag gäller också för gravsättning inom en eventuell framtida begravningsplats.
- A8. utföra om- eller tillbyggnad eller ändra byggnads användningssätt från allmänt ändamål till bostadsändamål.
- A9. uppföra helt ny byggnad eller anläggning, som t.ex. begravningsplats, golfbana, bad, tältplats/campingplats, idrottsplats, grusade och stängslade bollplaner, konstgräsplaner, bryggor, broar, kolonilotter eller

annan mer omfattande anläggning.
Undantag gäller för stugor i odlings-
lottsområden med byggrätt i detaljplan.

keringsplatser, utöver sådana som anges
i avsnittet ”planerade förändringar” i
skötselplanen.

A10. riva byggnad.

A13. dra fram mark-, luftledning eller jordkabel

A11. uppföra radiomast eller liknande.

A14. avverka skog eller enstaka träd med en
diameter över 60 cm, annat än av säker-
hetsskäl kring gång- och körvägar.

A12. anlägga körbar väg eller parkeringsplats,
eller asfaltera befintliga vägar eller par-

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6§ Miljöbalken angående mark- ägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att trygga ändamålet med reservatet
förpliktas markägare, arrendatorer och andra
innehavare av särskild rätt till marken tåla att
de åtgärder vidtas, som framgår av till detta
beslut fogad och fastställd skötselplan.

Exempel på sådana åtgärder är:

- utmärkning av naturreservatets gräns och
uppsättning av informationsskyltar

- skötsel av kulturmarken (bete, slåtter etc),
skydd av gamla grova träd från ringbark-
ning och skador, skogliga skötselåtgärder
- restaurering av Igelbäcken och våtmarker
- stängsling och skydd/vård av fornläm-
ningar.
- undersökningar av växt- och djurlivet

C. Föreskrifter med stöd av 7 kap 30 § Miljöbalken om vad allmänheten har att iaktta inom kulturreservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och
författningar är det förbjudet att:

- C1. förstöra eller skada fast naturföremål eller
ytbildning t ex genom att gräva, borra,
hacka, rista, spränga eller måla.
- C2. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada
levande eller döda träd och buskar, samt
att skada vegetationen i övrigt t ex genom
att gräva upp växter såsom ris, örter, gräs,
mossor, lavar eller svampar
- C3. störa djurlivet (t ex genom att klättra i bo-
träd, fånga eller döda däggdjur eller
fåglar)

- C4. fiska i Igelbäcken. Kommunen kan medge
undantag när det gäller fiskevårdande
åtgärder eller vetenskapliga undersök-
ningar
- C5. elda annat än på anvisad och iordning-
gjord plats eller i medhavd grill
- C6. tälta eller campa under längre tid än två
dygn
- C7. medföra okopplad hund annat än inom
hundrastgårdar
- C8. rida eller framföra häst annat än på
markerade leder och områden

Allmänna föreskrifter som gäller för området

Allemansrätten innebär att alla får använda
annans mark och vatten för att komma ut och
vistas i naturen. Men man får inte störa och
inte förstöra. Med föreskrifterna för reservatet
inskränks allemansrätten på vissa punkter för
att säkerställa reservatets värden. Vissa delar
är redan inskränkta av annan lagstiftning som
de lokala ordningsföreskrifterna och trafik

föreskrifterna som gäller för Stockholm samt
terrängkörningslagen. Allemansrätten i övrigt
innebär i korthet:

- Att man inte får skräpa ned.
- Blommor, bär och svamp, nedfallna
grenar, torrt ris, får plockas. Fridlysta
blommor får inte plockas.

- Jakt och fiske ingår inte i allemansrätten. Man måste lämna djurens ungar och bon ifred och får inte ta fågelägg. Det räknas som jakt. Alla vilda däggdjur och fåglar är fredade. Djurarter som hotas av utrotning är fridlysta, till exempel alla grodor och ormar.
- Det finns ingen motoriserad allemansrätt. Enligt terrängkörningslagen är det förbjudet att köra bil, MC, moped och andra motordrivna fordon på barmark i terrängen. Det är inte heller tillåtet att köra med motordrivna fordon på enskilda vägar som är avstängda för motortrafik.
- Att man får ta sig fram till fots, cykla, rida, åka skidor och tillfälligt vistas i naturen. Visa hänsyn och vara försiktig.
- Att man får bada

Lokala trafikföreskrifter för Stockholm

De lokala trafikföreskrifter som gäller för Stockholms stad gäller även på Järva friområde. I lokala trafikföreskrifterna ingår att man:

- inte får cykla annat än på cykelvägar och bilvägar,
- inte får framföra eller parkera motorfordon (inkl moped) enligt nedan.

Fordon

Framförande, stannande och parkering av fordon och motorfordon i naturmark i Stockholm stad är reglerat av lagar och föreskrifter. Körning i terräng med motordrivna fordon är förbjudet i hela landet på barmark för annat ändamål än jord- eller skogsbruk. Undantag kan även medges för räddningstjänst, visst näringsutövning eller vid särskilda skäl. Undantag från förbudet i terrängkörningslagen görs för bland annat statlig eller kommunal tjänsteman, vid skötsel- och anläggningsarbete inom park-, idrotts-, eller friluftsområden och inom tomt. Undantaget från förbudet är också att stanna eller parkera i anslutning till väg. I Stockholms stad är all fordonstrafik, inkl. cykeltrafik, förbjuden i bland annat terräng och på gångplan. Undantag görs för varutransport till kiosk eller dylikt och väghållningsarbete el dylikt, då fordon får framföras på parkväg när det krävs. Fordon får inte stannas eller parkeras på parkväg eller i terräng.

Ikraftträdande

Reservatsföreskrifterna under A-C trädde i kraft den 20 juli 2006, d.v.s. tre veckor efter den dag beslutet kungjordes.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. har kommunfullmäktige godkänt bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

I enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. är Stockholms stad förvaltare av reservatet. Tillsynsmyndighet enligt miljöbalken är miljö- och hälsoskydds nämnden i Stockholm.

Beslutskarta

Beslutskartans baksida

Uppgifter om kulturresevatet

Namn	Igelbäckens kulturresevatet i Stockholm
Kommun:	Stockholm
Lägesbeskrivning:	Reservatet ligger cirka 8 km NV om Stockholms centrala delar
Topografiska kartor:	Stockholm 10 I NV och Stockholm 10 I NO
Ekonomiska kartor:	108 83, 108 73, 108 75
Specialkarta:	Järvafältet, friluftskarta, skala 1:20 000
Gräns:	Gränsen för reservatet framgår av beslutskartan, s. 6.
Fastigheter:	Akalla 4:3, del av Akalla 4:1 och 5:2
Naturgeografisk region:	Svealands sprickdalsterräng med lerslätter och sjöbäcken. (nr 24).
Markägare:	Stockholms stad
Area:	Ca 411 ha
Därav landarea:	Ca 411 ha
Naturvårdsförvaltare:	Stockholms stad

Skälen för beslutet

Allmän beskrivning av området

Stockholmsdelen av Järvafältet omfattar Hansta naturreservat och Järva friområde. De ingår i ett kulturlandskap med anor från bronsåldern. Järva friområde utgör en intakt rest av ett odlingslandskap, så som det såg ut i Stockholmsområdet vid förra sekelskiftet. Kulturvärden och naturvärden är väl sammanvävda då de till stor del skapats i mötet mellan människa och natur. Rekreativvärde för människor är högt, mycket på grund av områdets natur- och kulturvärden. Det är här i natur- och kulturmiljöerna människor hämtar kraft, utövar friluftssintressen och träffas.

Järvafältet ingår i den regionala Järvakilen, som utgör stockholmsregionens längsta grönskil. Den sträcker sig från Blockhusudden på Södra Djurgården, via Nationalstadsparken och Järvafältet till Erikssund i Sigtuna. Ett stort värde ligger i att området är stort och utgör ett sammanhängande strövområde samt en spridningsväg för växter och djur. Från stora naturområden utanför Stockholm, förs grönskan in mot Nationalstadsparken i stadens centrala delar.

Områdets kulturhistoria är grunden för de andra värdena. Den biologiska mångfalden och de värden som gör att människor vill vistas i naturen vilar på människans närvaro och brukande av området.

Genom Järvafältets dalgång rinner Igelbäcken, en vattenväg som är en viktig pulsåder genom landskapet. Det är dalgången med dess vatten som utgör och utgjort navet till såväl historiska värden som naturvärden. Gårdar och odlingslandskap har utvecklats här under tusentals år. I bäcken finns en raritet bland fiskar, grönlungen.

Kultur

Landskapet i Järva friområde har präglats av de gårdar som under mycket lång tid brukat jorden i dalgången. De gårdar som finns inom Järva friområde är Eggeby, Granby, Hästa, Akalla och Husby gårdar. Vid Akalla by och Hästa gård finns spår av jordbruk och boplatser från bronsåldern som tillsammans med liknande spår i Hanstaområdet är unika för Stockholmstrakten. Flera gårdar har också närliggande järnåldersgravar. Arkeologiska undersökningar i samband med exploateringar

av Järvafältet på 1960- och 1970-talet gav vid handen att Igelbäcksdalen haft fast bosättning åtminstone sedan 200-talet e. Kr.

Att Igelbäcksdalgången överhuvudtaget bevarats tämligen obebyggd beror i hög grad på att det var militärt övningsfält under mer än ett halvt sekel. 1905 års riksdag beslutade att ett stort övningsfält skulle förläggas till området mellan Järvabyarna i Solna och Stäket vid Mälaren. Under 1960-talet lämnade militären området, varvid fältets yttre delar i Stockholms stad bebyggdes.

Natur

Järva friområde är ett regionalt viktigt grönstråk och ingår i den grönkil, Järvakilen, som genom sin funktion som spridningsväg bidrar till att stärka växt- och djurlivet i stadens centrala delar. Grönstrukturen är viktig både för biologisk mångfald, friluftsliv och kulturhistoria.

Dagens naturvärden på Järva friområde är i hög grad knutna till det historiska odlingslandskapet. Fortfarande finns här, förutom själva Igelbäckens skyddsvärda djurliv, rester av en tidigare mycket rik flora och fauna med t ex fåglar som morkulla, sånglärka, hornuggla och växter som backsippa, korskovall och ängsskallra. Vissa av de skogsbevuxna moränkullarna har lång kontinuitet i tiden, vilket visas av fynd av ullticka på grånågor och rödlistade insekter knutna till ekmiljöer. Våtmarkerna var tidigare betydligt mer omfattande och är idag i stort behov av restaureringsåtgärder för att bli gynna groddjur och fågelliv. Både områdets storlek och mosaiken av olika livsmiljöer utgör nödvändiga förutsättningar för bibehållande av dagens naturvärden både i och omkring Igelbäcken.

Igelbäcken har i "Vattenprogram för Stockholm 2000" befunnits vara den artrikaste bäcken i kommunen. En detaljkartering av hela Igelbäckens olika biotoper, biflöden, delsträckor och vattenmiljöer har genomförts under år 2000 i ett mellankommunalt samarbete. Bäckens värde är helt beroende av vad som händer inom hela dess tillrinningsområde.

Igelbäckens ursprungliga meandrande lopp har under 1800-talet rätats ut och delar har kulverterats. Vatten i omgivningarna har avletts vilket medfört ett minskat vattenflöde i bäcken.

Igelbäcken är känd för förekomsten av den i Sverige mycket sällsynta fisken grönling, som är klassificerad som missgynnad (hotkategori NT). Sverige har anslutit sig till Bernkonventionen och har internationellt förbundit sig att skydda inhemska bestånd av vissa hotade arter, hit hör grönlingen.

Friluftsliv och rekreation

På Järva friområde finns rika möjligheter till olika sport- och friluftaktiviteter som motionsspår, ridvägar, gång- och cykelvägar samt upptrampade stigar och leder som genomkorsar området. Här finns många kulturhistoriska platser och andra sevärdheter. Odlingslotter, djurhållning, lekplatser och caféer är andra mötesplatser. Det är med andra ord ett ströv- och rekreationsområde för alla åldrar. Här kan motionärer, förskolebarn, skolbarn, ryttare, hundägare samt folk med odlingslotter träffas och trivas.

Sammanlagt 60 000 personer bor i stadsdelarna på norra och södra Järva inom Stockholms stad. Över 31 000 arbetar där. 85 000 boende och/eller arbetande har Järva friområde som sitt närmsta grönområde. En sammanställning av utbyggnadsplaner i de fem kommunerna kring Järvafältet visar att 35 000 nya lägenheter för över 70 000 personer och ca 40 000 arbetsplatser kan tillkomma de närmast decennierna. För dem kommer Järvafältet vara ett av de främsta rekreations- och grönområdena.

Järva friområde används företrädesvis av boende. Även skolor och daghem använder området i pedagogiska syften flitigt. Naturen är viktig och värdefull i det pedagogiska arbetet. Det uppskattas även av många att kunna ströva omkring i Järva friområdes värdefulla natur som erbjuder lugn och ro och som ger en känsla av att vara mitt ute på landet. Den vanligaste aktiviteten för vuxna är promenader, vilket gör vandringsleder, stigar och promenadstråk viktiga. Gårdarna är mest välbesökta med ett rikt utbud av aktiviteter, framför allt för barn. Igelbäcken och koloniområdena är andra populära utflyktsmål.

De stora öppna ytorna är populära för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. På Järva friområde finns också lektytor där barn tillåts vara tillsammans på sina egna villkor. Fältskolan vid Eggeby gård tog under år 2000 emot ca 350 barngrupper

från Spånga-Tensta. Granholmstoppen är en välbesökt utsiktsplats. Här finns också en discgolfanläggning. Områdets bollplaner nyttjas främst av skolor och föreningsliv. Det finns ett behov av att förbättra tillgängligheten till området för äldre och människor med fysiska funktionshinder.

Järva friområde skapar möten

Ett av syftena med reservatet är att ge förutsättningar för möten med natur och kultur. Målet är ett välbevarat kulturlandskap som är viktigt både för stadens ekologi och människan. I det kulturlandskapet ingår arter vars livsmiljöer idag är hotade. Mötena sker i parken, den spännande och vackra mötesplatsen som inspirerar, ger naturupplevelser och skapar kontakter. Möjligheter till sådana möten är särskilt värdefullt i ett område där många människor har olika etnisk bakgrund.

▪ **Mötesplats för Människa – Historia**

Genom att vistas i natur- och kulturlandskapet stärks och formas människans identitet i förhållande till landskapet. Talldungen där den spontana leken försiggår, utflyktsbacken under de stora ekarna, grillplatsen, utsiktspunkten där bostadsområdet ställs i ett nytt förhållande till landskapet, koloniområdet där skolklassen odlar blommor och grönsaker, är alla exempel på hur vi vistas i och lär känna vår hembygd. Platserna vävs in i det individuella och kollektiva rumsliga medvetandet.

Järvafältets kulturlandskap har påverkats och brukats av människor sedan bronsåldern. Det öppna landskapsrum vi idag värdesätter är i sig produkten av århundraden av lång och mödosam odling.

Genom att aktivt bruka fältet förlängs markanvändningen i framtiden. Dagens människor förankras i ett tidsperspektiv där de förenas med sina föregångare. Alla de platser där en människa vistas tillsammans med föreställningar och minnen kring människoöden knutna till platsen bildar det vi kallar hembygd.

▪ **Mötesplats för Människa – Människa**

Fältet rymmer aktivitetscentra som lockar människor från hela Järvaområdet. Aktiviteterna som utvecklas vid dessa punkter ska syfta till att

förena människor, oavsett social och etnisk bakgrund. Till denna struktur av offentliga mötesplatser fogas landskapsrum för spontana möten samt friluftsliv.

▪ **Mötesplats för Människa – Natur**

Järva friområde är ett rikt naturområde både för naturen och människors utveckling och välmående.

Den grannskapsnära naturen ska ge kraft långsiktigt. Det bostadsnära naturområdet har en central plats i stadslandskapet med vackra, spännande och intressanta miljöer. Dessa behövs för människors behov av rekreation och naturupplevelser. Med rika naturupplevelser får vi kunskap om oss själva, som varelser som ingår i ett större sammanhang, och om platsen. Naturupplevelser är en källa för människor att samla kraft och sinnliga upplevelser. Parallellt med naturupplevelsen behövs utrymmen för alla de utomhusaktiviteter som genereras av de boende.

Upptäckarglädjen och nyfikenheten att själv få undersöka naturen är en viktig del i relationen mellan människa och natur. Verksamheterna vid gårdarna samt skolor och förskolor i bostadsområdena ska kunna utnyttja landskapet med all sin rika natur och kultur. I ett område som Järva där universitet, högskolor och andra kreativa arbetsplatser utvecklas finns ett stort behov av naturupplevelser och rekreation.

Behov av att skydda områdets värden

Länsstyrelsens naturvårdsprogram (1983)

Reservatet säkerställer delar av ett område som i Länsstyrelsens naturvårdsprogram klassats som ett område med högt naturvärde (klass III).

Ideella föreningar och allmänheten – önskan om skydd av Igelbäcken och Igelbäcksdalgången.

Inför hoten av vägdragningar och exploateringar av Igelbäcksdalgången har fler ideella föreningar, naturskyddsföreningen och allmänheten framfört starka önskemål om ett skydd av området.

Säkerställa stockholmsregionens grönstruktur

Regionplane- och trafikkontoret har i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS) 2001, pekat på vikten av att främja och utveckla den regionala grönstrukturen och att skydda de värdefulla områdena enligt miljöbalken. I samband med planer på utbyggnad av tvärleder runt Stockholm har hotet mot Igelbäcken och grönområdet accentuerats.

Järvafältet ur boendes och arbetandes perspektiv

Resultat från tre undersökningar som gjorts av USK (Utrednings- och statistikkontoret) från 2001 visar att friområdet i första hand används av de boende, att det är ett mycket uppskattat friområde för sina befintliga natur- och kulturvärden och att man framför samma önskemål om förbättringar som i en rad tidigare undersökningar alltsedan 1976.

Strandskydd

Inom Stockholms kommun saknas strandskyddsförordnanden för Igelbäcken.

Varför kulturresevat?

Kultur- eller naturresevat är formellt ett mer långsiktigt skydd än detaljplan. För att upphäva hela eller delar av ett resevat krävs, till skillnad från ändring av detaljplan, synnerliga skäl och ställs krav på kompensation. Efter som Järva friområde till största delen är ett öppet kulturlandskap med mycket stora kulturhistoriska värden som ligger till grund för områdets övriga värden föreslås skyddsformen kulturresevat.

Överensstämmelse med detaljplan och generalplan

Hela Järva friområde ingår i generalplan (nummer gällande som områdesbestämmelser) pl. 7160 för Kista, Husby, Akalla från 1969. Enligt planen är större delen av friområdet park, men kring Hästa anges ett bostadsområde som inte blivit genomfört. Generalplanen föreslås upphävas i denna del.

På norra sidan inbegriper resevatet parkmark i detaljplanerna 7480, 7479, 7365, 7375, 7435, 7569, 7571A och 8365. På södra sidan

ingår område för motorväg samt parkmark i detaljplanerna 6754, 6564 och 6755, men dessa detaljplaner kommer upphävas i samband med att en detaljplan för nya E 18 fastställs. Inom förslaget till detaljplan för nya E 18 ingår naturmark, parkmark och skyddszon i kulturresevatet.

Överensstämmelse med översiktsplan

I Stockholms översiktsplan 1999 klassas Järva friområde som ett större natur- och friluftsområde med höga natur-, kultur- och rekreationsvärden och är enligt översiktsplanen ett område som ska bevaras och skydd enligt miljöbalken för området ska utredas.

Järva friområde är också i översiktsplanen klassat som ett ekologiskt särskilt känsligt område enligt miljöbalken, dels genom att det ingår i ett landskapsavsnitt som är särskilt värdefullt för Stockholms biologiska mångfald och dels genom att Igelbäckens avrinningsområde är ekologiskt särskilt känsligt.

Överensstämmelse med de nationella miljökvalitetsmålen

Reservatet bidrar till uppfyllandet av framförallt miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*, men också *Ingen övergödning*, *Levande sjöar och vattendrag*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skog* och *Ett rikt odlingslandskap*.

Ärendets beredning

Naturhistoriska riksmuseet – skydd av Igelbäcken och grönlingen

Naturhistoriska riksmuseet hemställde 1989 hos Länsstyrelsen om att Igelbäcken och ett område 200 m på ömse sidor om bäcken i hela dess sträckning avsätts som naturresevat under Länsstyrelsens kontroll. Bakgrunden för hemställan var förekomsten av en i landet mycket sällsynt fisk, grönlingen som hotas av lägre vattenföring i bäcken på grund av exploatering, bortledning av dagvatten, ökad belastning av miljögifter från till exempel biltrafik, etcetera.

Länsstyrelsen – mellankommunal samordning för att bilda naturreservat

Länsstyrelsen skickade 1998 ett förslag om inrättande av naturreservat för hela Igelbäckens dalgång (i Järfälla, Stockholm, Sundbyberg och Solna kommuner) på remiss. Detta förslag slutfördes inte då länsstyrelsen inte ansåg att det fanns förutsättningar för att genomföra förslaget. Sundbybergs kommun inrättade 2004 och Solna 2005 naturreservat för sina delar av Järvafältet och Järfälla har haft förslag till naturreservat för sin del av Igelbäckens dalgång ute på remiss.

Framtidsbild Kista och inriktningsprogram för Järva friområde

Under år 2000 gjordes ett programförslag inom Stockholms stad med visioner för Järvafältets framtid (Förslag till framtidsbild för Kista Science City). Visionen omfattade friområdet, bostadsbebyggelse, arbetsplatser, trafikstruktur och kollektiva kommunikationer. För friområdet föreslogs nya mötesplatser, en zoneringsplan av området samt skydd för Igelbäcken och dess vattenmiljöer. Programförslaget skickades ut på remiss. I utlåtandet efter remissen föreslog kommunstyrelsen kommunfullmäktige att frågan om skydd för Järvafältet och Igelbäcken samt en inventering av riskkällor i området integreras i det kommande arbetet.

Kommunfullmäktige beslutade i oktober 2001 att godkänna förslaget till framtidsbild för Kista Science City, med hänvisning till vad som anförts i remissutlåtandet. När det gäller friområdet beslutades att stadsbyggnadsnämnden i samarbete med övriga berörda nämnder och bolagsstyrelser ska bereda frågan ytterligare och fördjupa framtidsbilden på denna punkt. I detta arbete ingår frågan om att fastställa skyddsform för Järvafältet och Igelbäcken.

Under år 2002 reviderades framtidsbilden för friområdet med utgångspunkt från remissvaren, en brukarenkät, tekniska undersökningar av mark- och vattenförhållanden, en historisk landskapsanalys, kommunfullmäktigebehandlingen samt dialog med framtida huvudmän för friområdet. Bl.a. kompletterades framtidsbilden med en begravningsplats vid Hägerstalund eller söder om Hästa gård, eftersom det vid remissen framkommit att det finns stort behov av en närbelägen begravnings-

ningsplats för den mångkulturella befolkningen i Järvastaden.

Det nya förslaget presenterades i ”Inriktningsprogram för Järva friområde” som var ute på remiss våren 2003. Inriktningsprogrammet innehåller en skiss till markanvändning som visar avgränsning av mark- och ansvarsområden för olika huvudmän. För varje ansvarsområde finns en programbeskrivning som visar hur verksamheten är tänkt att utvecklas och samverka med andra verksamheter i friområdet till en fungerande helhet. I inriktningsprogrammet föreslås natur- eller kulturresevat som skyddsform för Järvafältet och Igelbäcken. Flertalet remissinstanser var positiva till förslaget till inriktningsprogram. Programmet har inte behandlats politiskt efter remissen.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

Den 18 januari 2001 beslutade stadsbyggnadsnämnden att låta stadsbyggnadskontoret utreda former för att skydda och utveckla Järvafältets och Igelbäckens natur- och rekreationsområde genom t ex kultur- eller naturreservat, samtidigt som möjligheterna att stärka kommunikationslederna utvecklas.

I februari 2003 föreslog majoritetspartierna (s, v och mp) i en skrivelse att stadsbyggnadsnämnden skulle ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att fortsätta arbetet med instiftande av naturreservat i Järva friområde, i enlighet med remissutskicket av inriktningsprogram för Järva friområde. Av stadsbyggnadskontorets utlåtande över skrivelsen, som godkändes som svar på densamma, framgår att stadsbyggnadskontoret har resurser och kompetens att fortsätta arbetet med att ta fram ett förslag till reservat för Järva friområde som stödjer en utveckling av såväl kultur- och naturvärden som rekreativskvaliteter. Utlåtandet påpekade att det även är viktigt att gränserna för reservaten inom olika kommuner i Igelbäckens dalgång sluter an till varandra så att ett geografiskt sammanhängande skydd skapas, samt att namnen för reservaten bör samordnas.

Avgränsning

Gränsen för kulturresevatet följer naturliga gränser mot bebyggelse och vad som kultur-

historisk och landskapsmässigt är en del av området. Avvägning mot behov av bebyggelsekompletteringar i olika stadsdelar har gjorts, vilket medfört att ett område kring

Husby gård lämnats utanför reservatet. Samtliga äldre gårdar eller gårdslägen (Akalla by, Eggeby gård, Hästa gård, Husby gård, Granby gård och Hjulsta bytomt) ingår i reservatet. Genom att ta med hela grönkilen ökar möjligheten att tillgodose de behov som finns för bevarande av biologisk mångfald och friluftslivets intressen. Igelbäckens avrinningsområde sträcker sig utanför naturmarken, vilket ställer krav på exploateringar utanför reservatet som måste tillses för att Igelbäckens hydrologi och vattenkvalitet påverkas så lite som möjligt.

I norr går gränsen mestadels utmed gångvägarna intill bebyggelsen. Där det finns sär-

skilda värden går gränsen närmare bebyggelsen, vid flerfamiljshus dock aldrig närmare än 20 m. Gränsen går i söder och öster vid plane-rade nya E18.

I nordväst knyter reservatet an till omkringliggande reservat i Hansta och Järfälla. Denna del är mycket viktig för spridningsvägen och för att hålla samman Järvafältet i dess ”getingmidja”. Tillflöden till Igelbäcken finns i det här området t ex via vattendragen från Djupan och Säbysjön. Vid gränsdragningen för Hansta naturreservat förutsattes att gränsen för reservatet i Järva friområde ansluter till Hansta.

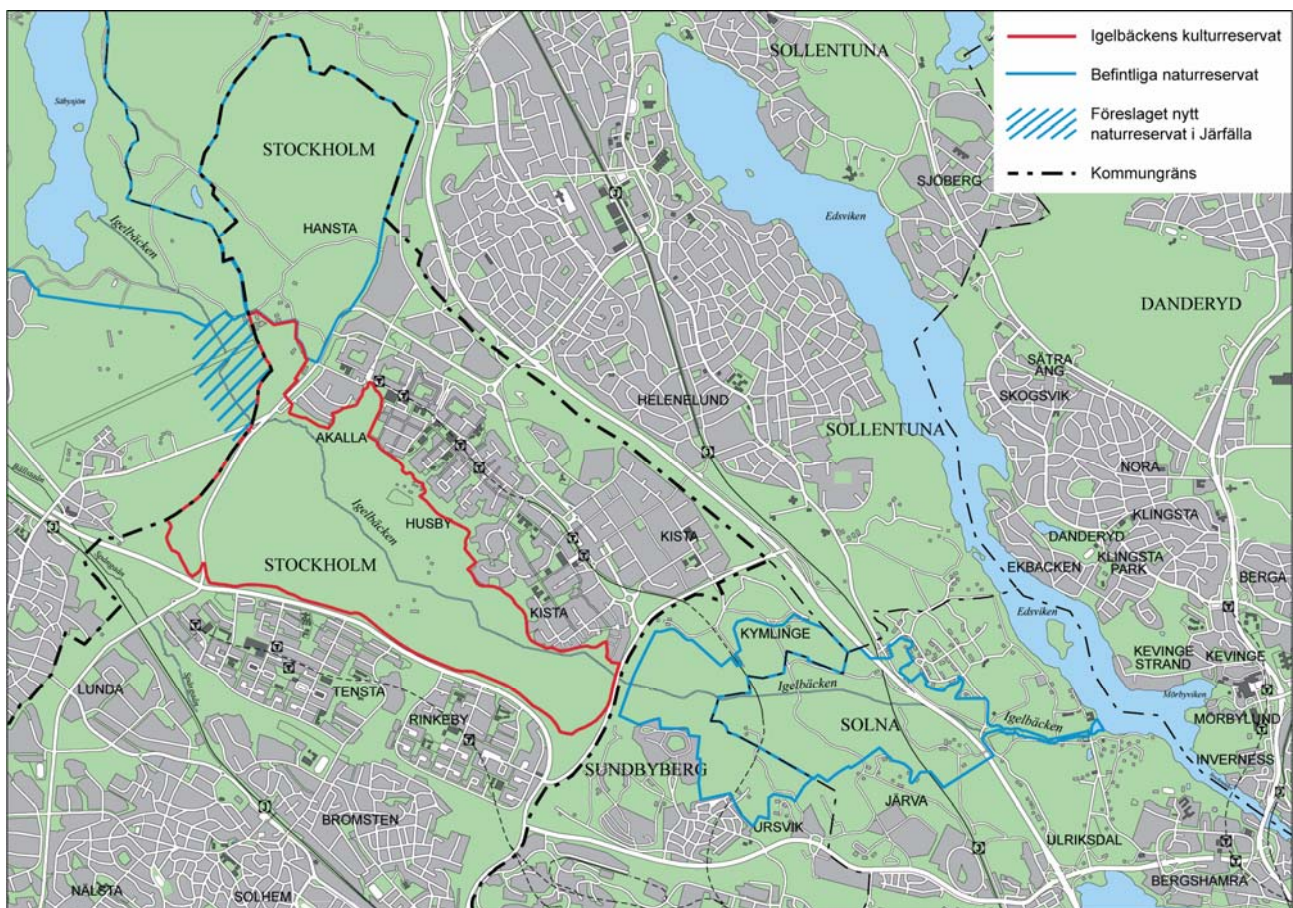

Fig 1. Översiktskarta med omkringliggande reservat